

*IQTISODIY XAVFSIZLIK TIZMIDA SHAXS XAVFSIZLIGINI
TA'MINLASHNING TASHKILIIY IQTISODIY MEXANIZIMI*

Ruxiddinov Bobur Baxtiyor o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

2-kurs magistri

***Annotatsiya.** Shaxsning iqtisodiy xavfsizligi mamlakatda mustahkam iqtisodiy xavfsizlik tizimi mavjud bo'lgandagina ta'minlanadi. Mustahkam iqtisodiy xavfsizlik tizimi, ichki va tashqi tahdidlarning oldini olish, ularning ta'sirini kamaytirish esa davlatning samarali ijtimoiy iqtisodiy siyosatining shakllanishini taqozo etadi.*

***Kalit so'zlar:** Iqtisod, globallashuv, xavfsizlik, tahdidlar, siyosiy, ijtimoiy, xavfsizlikni ta'minlash, xavf-xatar, iqtisodiy munosabatlar, infilatsiya, kriminallashuv, qashshoqlik, bandlik.*

Shaxsning iqtisodiy xavfsizligi sog'liqni saqlash, ta'lim, uy-joy, axborot va ijtimoiy himoya bilan bog'liq asosiy ehtiyojlar infratuzilmasiga kirish, shuningdek, mehnat bilan bog'liq xavfsizlik bilan belgilanadigan asosiy ijtimoiy ta'minotdan iborat. Hisobot ish bilan bog'liq xavfsizlikning etti komponentini belgilaydi. Barcha yetti o'lchov muhim bo'lsa-da, ikkita asosiy xavfsizlik uchun zarur: daromad xavfsizligi va ovozli vakillik xavfsizligi. Asosiy xavfsizlik deganda odamlar har kuni duch keladigan noaniqliklar va xavf-xatarlarning ta'sirini cheklash, shu bilan birga odamlar turli jamoalarga mansub bo'lishi, tanlangan kasb bilan shug'ullanish va XMT munosib mehnat deb ataydigan narsa orqali o'z qobiliyatlarini rivojlantirish uchun adolatli imkoniyatga ega bo'lishi mumkin bo'lgan ijtimoiy muhitni ta'minlashni anglatadi.

Hozirgi vaqtda globallashuv jarayonlarining rivojlanib borishi Markaziy Osiyo mintaqasida xavfsizlikni ta'minlash muammolarini yanada murakkablashtirmoqda. Buning asosiy sababi, mintaqada yangi ko'rinishdagi xavf va tahdidlar yuzaga kelmoqda va ular o'zining ko'lami jihatidan transchegaraviy ahamiyat kasb etmoqda. Bir so'z bilan aytganda, Markaziy Osiyo mintaqasi xavfsizligiga nisbatan boshqa davlatlar tomonidan bo'ladigan an'anaviy harbiy tahdidlar o'z ahamiyatini yo'qotib bormoqda va uning o'rniga transchegaraviy tahdidlar yuzaga kelmoqda[1].

Shaxsning iqtisodiy xavfsizligi shaxsning ijtimoiy jihatidan rivojlanishi, kamol topishi va hayotiy manfaatlarining kafolatli himoyalanihini ta'minlaydigan holatidir. Shu boisdan shaxsning iqtisodiy xavfsizligi har bir inson uchun hayotda muvaffaqiyatga, farovonlikka erishganligining hamda jamiyatda barqaror mavqega ega bo'lganligining muhim ko'rsatgichi bo'lib xizmat qiladi[2].

Shaxs iqtisodiy xavfsizligining sub'ektlari quyidagilar hisoblanadi:

- shaxs ya'ni har bir insonning o'zi. Bunga sabab inson hayoti faoliyatiga rahna, xaf soluvchi tahdidlarning asosiy qismi sub'eltni tavsifga ega bo'lib, ularni shaxsning o'zi bartaraf etishi mumkin;

- jamiyat. Jamiyatning ijtimoiy institutlari shaxsning ba'zi xuquqlarining davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining aralashuvisiz ham kafolatli amalga oshirilishini ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladi;

- davlat. Davlat o'zining har bir fuqarosini mamlakat xududida va undan tashqarida ham himoya qilishni kafolatlaydi.

Shaxs xavfsizligiga tahdidlarning oldini olish uchun quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq bo'ladi:

- iqtisodiyotni rivojlantirish va erkinlashtirish borasida amalga oshirilayotgan ishlarni izchillik bilan davom ettirish, kishilarning tadbirkorlik faoliyatini hamda iste'molchilar manfaatlari va xuquqlarini himoya qilishni yanada kuchaytirish;

- ijtimoiy nizolarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan darajada ishsizlikning o'sishining oldini olish, yangi ish o'rinlarini yaratish, mehnatga layoqatli aholining ish bilan bandligini o'stirish chora tadbirlarini amalga oshirish;

- kambag'allik va qashshoqlik muammosini keltirib chiqarish mumkin bo'lgan tahdidlarni baholash va ularning oldini olish, kam ta'minlangan aholini kuchli ijtimoiy himoya qilish mexanizmini takomillashtirish.

Shaxsning iqtisodiy xavfsizligiga taxdidlarning oldini olishning ichki va tashqi tahdidlar quydagicha:

Shaxsning iqtisodiy xavfsizligiga ichki va tashqi tahdidlar

№	Ichki tahdidlar	Tashqi tahdidlar
1	Omadsizlik	Turli davlatlar o'rtasida nizo, ziddiyat, qarama-qarshiliklarning kuchayishi
2	Insonning yomon xulq va odatlari (axloqsizlik, ichkilikbozlik, qimorbozlik va nosog'lom xayt tarsi)ga moyilligi	Jahon iqtisodiydagi inqirozli vaziyatlar
3	Insonning qat'iytsizlik, sabrsizlik, chidamsizlik, dangasalik, passivlik kabi salbiy shaxsiy xususiytlari	Mamlakat tashqi qarzlarning haddan tashqari ortib ketishi
4	Qariganligi va kasalliklari hamda travmalar sababli mehnat qobiliyatini vaqtinchalik va butunlay yo'qotganligi	Mamlakatda kriminallasuv, uyushgan jinoyatchilik va korrupsiyaning kuchayishi
5	Boquvchisidan ayrilib qolishi	Tabiiy yoki inson, capital resurslarining yetarli emasligi
6	Tug'ma nogironlik, insonning jismoniy va aqliy imkoniyatlarining chegaralanganligi	Tabiiy muhitning yomonlashuvi, tabiiy ofatlar, favqulodda vaziyatlar
7	Daromati kam bo'la turib bolalari va boqimandalarning ko'p bo'lishi	Mamlakatda ijtimoiy-siyosiy vaziyatning yomonlashuvi
8	Raqobat kurashida sinishi, bozori kasod bo'lishi	Ijtimoiy sohalar, shu jumladan, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarini rivojlanishining past darajadaliigi
9	Kam haq to'lanadigan ishlarda ishlashi	Ishsizlik va inflyatsiyaning boshqarib bo'lmaydigan darajalarda o'sishi
10	Bilim va kasb malaka darajasining pastligi yoki yo'qligi	Bozor konyunkturasudagi tebranishlar sikllik o'shgarishlar, iqtisodiy inqirozlar
11	Shaxsning o'z oldiga noto'g'ri maqsadlarni qo'yishi	Mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi suratlarining jamiyat ehtiyojlari o'sishiga nisbatan orqada qolishi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komolov, O.O. (2020) "Deglobalization and the "Great stagnation"." International critical thought 10(3): 424-439.

2. Dwijendra, N. K. A., Jalil, A. T., Abed, A. M., Bashar, B. S., Al-Nussairi, A. K. J., Hammid, A. T., ... & Uktamov, K. F. (2022). Improving the transition capability of the low-voltage wind turbine in the sub-synchronous state using a fuzzy controller. Clean Energy, 6(4), 682-692.

3. Khasanov, K. N., Baratova, D. A., Uktamov, K. F., & Abdusattarova, D. B. (2021). Improving the Practice of Attracting Financial Resources from the International Capital Market to the Corporate Sector of the Economy. In *ICFNDS* (pp. 718-727).
4. Sari, A., Abdelbasset, W. K., Sharma, H., Opulencia, M. J. C., Feyzbaxsh, M., Abed, A. M., ... & Uktamov, K. F. (2022). A novel combined power generation and argon liquefaction system; investigation and optimization of energy, exergy, and entransy phenomena. *Journal of Energy Storage*, 50, 104613.
5. Brown, R., & Mason, C. (2017) “Looking inside the spiky bits: A critical review and conceptualisation of entrepreneurial ecosystems.” *Small Business Economics*, 49(1): 11–30.
6. Rakhmonov, A. N., Tukhtabaev, J. S., Eshbaev, A. X., Uktamov, K. F., Tillaeva, B. R., Taylakova, D. B., ... & Saidov, M. A. O. L. (2021). Economic And Legal System Of Elections And Characteristics Of Electoral Legislation In Germany. *Int. J. of Aquatic Science*, 12(2), 3008-3016.